plicari suo modo, ut dicemus art. seq. poterit etiam suo modo applicari entibus rationis, & sic conceptus entis communissimè sumpti explicari poterit, ut dicebamus.

260 Quarto probat Pasqualig. cit. quia hoc præscindens ab esse reali, & rationis omninò implicat, nec est ullo pacto excogitabile, vel enim erit aliquid, vel nihil, hæc namque sunt contradictoria, si est aliquid, ergo iam est ens reale, nec abstrahet ab ipso; sed erit ipsum; si autem dicatur esse nihil, neque potest abstrahere ab ente reali, sed erit oppositum ipsius, quod enim præscindit ab aliquo, potest de ipso prædicari, cùm ergo impossibile sit ipsum nihil prædicari de ente reali, impossibile etiam erit, quod ab ipso abstrahat. Confirmat hanc rationem ex veritate illius primi principii Metaphysici, *quodlibet est, vel non est*, quod debet verificari etiam de qua cumque ratione abstracta, & de illa non verificaretur, quia de ipsa nequit dici, quod sit, quia esse dicit aliquid reale, neque quod non est nihil, quia ab ipso præscindit, ergo talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis dari non potest. Sed neque hæc ratio convincit, nam si nomen entis sumatur amplè pro eo nimirum, quod vel est in re, vel saltem in apprehensione, & accipiatur nihil, prout opponitur enti in ista amplitudine, in hoc, inquam, sensu ratio entis transcendentissimè sumpti aliquid importabit, illud nimirum, quod vel habet esse in re, vel saltem in apprehensione, & per hoc patet etiam ad Conf. nam in hoc sensu de illa ratione abstracta dici poterit, quod sit; præter quam quod si argumentum valeret, probaret etiam dari non posse rationem communem entis rationis, ut sic ad entia omnia rationis in particulari, imò nec rationes particulares entium rationis, quia de nulla harum rationum verificari posset, quod sit, si esse dicit aliquid reale, nec etiam, quod non sit, cùm ens rationis habeat esse saltem objectivum.

261 Quinto igitur melius probari potest ratione, quam ipse Doctor affert 1. d. 29. quia ei, quod est secundùm quid tale, & ei quod est simpliciter tale, inquantum tale, non est commune univocum illud, quod accipitur in eis secundùm quid, & simpliciter, sed ens reale est simpliciter ens, ens autem rationis secundùm quid ens; ergo non datur ratio una entis illis communis, & hæc ratio Doct. fundatur in illa regula, quæ habetur secundò Perih. quod à termino sumpto cum aliquo distrahente, vel diminuente ad eundem sumptum simpliciter non valet consequentia, sed ly *rationis* distrahit, vel saltem diminuit rationem entis, ut sic. Adhuc tamen respondent Bonet. quod ens rationis est ens secundùm quid in comparatione ad ens reale, sed non in comparatione ad ens in communi, in ratione enim entis non excedit ab ente reali, quatenus ens, licèt bene, ut ens reale, quo quidem modo etiam nos occurrimus argumento Egidii, quo probare tentavit ens reale non esse univocum substantiæ, & accidenti, quia substantia est ens simpliciter, accidens secundùm quid. At benè percepta vi Scoticæ rationis statim constabit hanc solutionem non satisfacere, ut autem percipiatur, recolenda sunt, quæ supra diximus in hac eadem disputation. numer. 119. ubi notavimus, quod particula secundùm quid aut est particula distrahens, vel si est diminuens, dupliciter diminuere potest, aut ab entitate formæ simpliciter, & absolutè, quo pacto homo pictus dicitur secundùm quid homo, aut à perfectione formæ, quomodo accidens dicitur ens secundùm quid per comparationem ad substantiam; non enim dicitur ens secundùm quid, quasi non habeat propriam entitatem distinctam ab entitate substantiæ, sed quia non habet eam in eo perfectionis gradu, quo substantia; quando particula secundùm quid est distrahens, vel diminuens à perfectione formæ, quæ dicitur communis, tunc diximus inducere analogiam æquivocam; quando autem diminuit à sola perfectione formæ, tunc diximus inducere analogiam univocam; cùm igitur in proposito, quando ens rationis dicitur ens secundùm quid; ly *secundùm quid*, sit particula distrahens, vel diminuens ab entitate formæ, planè univocationem entis destruit, & æquivocationem inducit; undè non valet instantia illa, quæ fit de accidente, quia accidens non dicitur ens secundùm quid eo modo quo ens rationis, ut satis constat ex ibi dictis.

262 Ratio autem cur in hoc sensu distrahente, & diminuente dicatur ens rationis ens secundùm quid, est, quia quæcumque communi nomine participant, quia alterum illorum verè habet rationem entis intrinsecam, alterum verò solùm per quandam proportionem, & similitudinem, cum communi nomine, non participant eandem rationem, ut constat de analogis proportionis disputat. 2. Logic. quæstion. 5., vel ut fiat univerlalior propositio, ita dicatur, quando membra comparantur ad aliquod commune prædicatum, quod uni simpliciter, & absolutè competit, & alteri membro non nisi concipiatur ad modum alterius, tunc tale prædicatum non est eis commune univocum; sed ita se habet ens rationis, quod nequit dici ens, nisi concipiatur ad modum entis realis, ergo nequit cum eo univocari in ratione entis ab utrisque præcisa; major illa probatur, quando datur ratio aliqua communis pluribus, & univoca, omnia illa inferiora sub illa contenta, sunt talia per rationem illam communem, non verò unum per alterum, seu quia concipiatur per modum alterius, min. constat ex dictis disp. 3. Log. quæstione 2. articul. 2. nam essentia entis rationis in eo consistit, quod non ens concipiatur ad modum entis realis, undè quod ens rationis sit ens aliquo modo, habet ab ente reali, quia nimirum ad similitudinem ejus concipitur, ergo non habet ab aliqua ratione entis superioris, quæ ab ente reali, & rationis præscindat, tunc enim esset ens ex vi illius rationis communis, non autem ex vi entis realis, ad cujus similitudinem concipitur. Confirm. quia ideò homo verus, & pictus non conveniunt in aliqua ratione communi hominis, quia quod homo pictus dicatur homo, habet omninò per ordinem ad hominem verum, ad cujus instar concipitur, non verò per ordinem ad aliquam rationem in utrisque essentialiter, ac intrinsecè imbibitam, cùm ergo ens rationis, ita se habeat ad ens reale quantum ad suscipiendam entis denominationem, utique ratio entis ab utrisque præcisa dari nequibit. Et ex his constat solutionem Boneti non satisfacere, quia ens rationis dicitur ens secundùm quid nedum in comparatione ad ens reale, sed etiam, in comparatione ad ens, ut sic simpliciter, & absolutè sumptum (quod etiam dici potest ens reale, quia præter ipsum non datur aliud ens univocum) quod utique Doctor ipse innuere voluit, cùm dixit, ei quod est secundùm quid tale, & ei, quod est simpliciter tale, inquantum tale, non est commune univocum illud, quod accipitur in eis secundùm quid, & simpliciter; per illam inquam, reduplicationem, *inquantumtale*, significare voluit ens rationis non solùm, ut sic, & secundùm suam rationem peculiarem ad ens reale comparatam dici ens secundùm quid, eo pacto, quo accidens in ratione accidentis, & per solam comparationem ad substantiam dicitur ens, sed inquantum tale, idest quatenus ens, dici secundùm quid tale, undè appositè Doctor illam reduplicationem posuit, ne posset cavillari ratio per instantiam de accidente, quod dicitur ens secundùm quid.

263 Sextò ulterius probari potest alia ratione non minus evidenti, quia si daretur talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis, tunc daretur minus ens ente rationis, & esset illud commune utrique, & tunc sequitur in ente reali reperiri aliquid, quod est minoris perfectionis, quam sit ens rationis; Probatur utraque consequentia, quia quodlibet commune est minus ens, quocumque suo inferiori, nam quodlibet inferius semper aliquid addit ad suum superius, & semper inclusum eadem ratione est minoris perfectionis, quàm includens. At respondet Bargius, quod ponendo gradualem latitudinem in ente rationis, nullum est absurdum concedere primam consequentiam, & etiam Bonetus inquit nullum esse inconveniens concedere secundam, quia sicut non repugnat substantiæ aliquid per se includere, quod sit minoris perfectionis, quam relatio, includit enim ens, quod est imperfectius ipsa relatione, sic à pari in ente reali potest aliquid per se includi, quod erit minoris perfectionis, quàm ens rationis. Sed si benè expendantur illa consequentia, utique constabit, esse manifestissima absurda, quid enim absurdius est, quam concedere ens minus ente rationis, quod tamen sit ens? neque absurditatem tollit, ut ajebat Bargius, ponere in ente rationis gradualem latitudinem, quamvis enim intra ambitum entis rationis concedatur unum ens perfectius, vel imperfectius alio, hinc tamen non sequitur extra eius ambitum, & latitudinem dari posse ens minus ipso, quod adhuc dici possit ens, nam minor omnium existentia, quæ possit haberi, est existentia objectiva; Et hinc etiam fit palam alterius consequentis absurditas, quod in ente reali detur aliquid minus ente rationis, quamvis enim absurdum non sit concedere in substantia aliquam formalitatem minoris perfectionis relatione, magnum tamen absurdum est concedere in ente reali formalitatem, quæ non solùm ens reale non est, sed etiam minoris est consistentiæ, quam ipsum ens rationis. Videtur etiam in hoc manifesta implicantia, quia ex eo capite, quod hæc ratio est communis enti reali, & rationis, debet esse minus ens ipso ente rationis, ut Adversarii concedunt, sed ex alio capite, quod ab ente rationis præscindit, debet esse maius ens ipso. Probatur consequentia quoad hanc partem, quia quod non est omninò per opus intellectus, sed à tali esse præscindit, immò saltem remotè potest realiter existere, est maius ens eo, quod est omnino per opus intellectus, & nullo pacto potest realiter existere, ut satis de se constat, sed ens rationis habet esse omnino per opus intellectus, & nullo pacto potest realiter existere, ens autem, quod utrique ponatur commune, præscindit ab esse per intellectum, & potest realiter existere saltem remotè, quatenus contrahi potest per differentiam, vel modum entis realis constitutivum, ergo erit maius ens ipso ente rationis.

264 Aliam addunt alii rationem, velut efficacem, quod si daretur talis ratio communis, tunc ens rationis non esset abiiciendum à Metaphysico, immò ens communissimè sumptum esset subiectum adæquatum Metaphysicæ, quia in scientiis semper conceptus communiores habent rationem objecti adæquati utpotè ad quos cætera omnia reduci possunt. Hæc tamen ratio non convincit, quamvis enim Bonetus hac ratione teneat ens communissimè sumptum ad ens reale, & rationis esse in Metaph. objectum adæquatum, attamen admilla etiam unitate talis conceptus adhuc necessario non sequitur ens communissimè sumptum esse Metaphysicæ objectum adæquatum, quia objectum adæquatum in scientia non semper attenditur penes maiorem conceptuum communitatem, alioquin in qualibet facultate subiectum attributionis semper coincideret cum objecto prædicationis, sed præsertim attenditur ex Scopo, in quem facultas illa collimat, & in cuius gratiam cætera considerat, ut diximus quoprœm. Phys. & falsum est in scientiis semper inferiores conceptus ad superiores reduci, minusque communes, immò regulariter res è contra se habet, quod sicut in esse rei genera ad species, & superiora ad

ad inferiora reducuntur, ut partes ad totum, ita quoque in esse scibilis, quatenus notitia superiorum ad notitiam distinctam, & scientificam inferiorum requiritur, ut ibi diximus num. 10. atque ideò sicut in Logica argumentatio, ac secunda intentio reducitur ad syllogismum, quia ejus exacta cognitio per se, & directè intenditur ibi ab Arist. & in Philosophia ens materiale, ac ens mobile eadem raatione ad corpus naturale reducitur, & in eis gratiam considerat, sic pariter in Metaphysica de conceptu entis transcendentissimè capti dicendum esset, quod reduceretur ad ens reale, ut ad objectum attributionis, tam in esse rei quam in esse scibili, quia Scopus Metaphysici est agere de ente reali, eiusque passiones investigare non autem de ente rationis, nec de ente utrique communi, & si de illis agit, vel hoc est per accidens vel certè hoc agitur in gratiam entis realis.

265 Septimò ex his sequitur ens commune ad ens reale: & rationis esse æquivocum, quia ut constat ex dictis in Logica, & superioribus quæstionibus inter univocum, & æquivocum nullum datur medium; si ergo ens in ea acceptione non est univocum; ut hactenus probatum est, restat ut sit æquivocum; Verum tamen est non esse purum æquivocum, sed æquivocum analogum, ut notavit Auctor Formalit. art. 1. dum dixit divisionem entis in ens reale, & rationis esse æquivoci analogi in sua æquivocata analogata, & colligi potest ex Arist. 4. Met. tex. 2. ubi dum ait ens non dici merè æquivocè de entibus, sed sicut sanum de sanis, inter ea, de quibus negat ens dici merè æquivocè, comprehendit etiam entia rationis, & negationes, quatenus ad modum entis significantur; fundatur autem hæc analogia in ordine attributionis, quem dicit ens rationis ad ens reale, & talis ordo non videtur esse; nisi imitabilitatis objectivæ, quæ consistit in cognoscibilitate unius ad similitudinem alterius; potest etiam dici cum Vallon. art. 1. Formalit. quod hæc sit analogia proportionis, nam quod nequit comparari ad verum ens secundum aliquam habitudinem, vel proportionem, nequit appellari ens, ut patet inductio in aliis æquivocis analogis, quia sanum quod principaliter, & per se dicitur de animali, non dicitur de urina, ac dieta, nisi ob aliquam proportionem, & habitudinem, quam habent ad sanitatem animalis, & ridere dicitur de prato luxuriante ob proportionem, quam habet pratum virens ad hominem hilarem; cum igitur ens reale per se, & principaliter dicat rationem entis, ut sic ens autem rationis non nisi præcisè per ordinem, & attributionem ad illud modo jam explicato sequitur ens respectu eorum non esse nomen mere æquivocum, seu æquivocum à casu, quale est nomen Galli respectu galli gallinacei, & hominis ex Paliis orti, sed æquivocum à consilio, quod coincidit cum æquivoco analogo, ut docuimus disput. 2. Log. quæst. 4. art. 1. & hæc est communis opinio in omni schola, quam tenent Complut. cit. disp. 11. Log. q. 1. num. 9. Aversa q. 3. de ente in communi sect. 11. Didacus à Jesu disp. 11. Log. quæst. ult. dub. 1. Meurisse loco cit. conclus. 3. Suarez disp. 54. Met. sect. 1. nu. 9. & alii passim.

266 Octavò tandem concludimus hoc totum pariter asseri debere de relationibus realibus, & rationis, quia ut inquit Doctor. 1. d. 29. sicut esse in ratione est esse secundum quid, ita referri secundum rationem est referri secundum quid quemadmodum igitur ens rationis in communi univocari nequit cum ente reali in ratione aliqua entis ab eis præcisa, quia ens rationis non est verum ens, nec intrinsecè, & propriè participans rationem entis, sed tantum est ens fictum, & cogitatum, ideòque non talem habent inter se convenientiam, qualis requiritur ad fundandam univocationem, ac unitatem conceptus; ita relatio rationis non est vera relatio, sed ficta, & cogitata relatio atque ideò inter ista non verior similitudo, aut convenientia intendere potest, quam inter quælibet alia entia realia, & rationis. Tum quia nec melius, nec facilius explicari potest in relationibus, quam in aliis entibus; quasi lis ille conceptus relationis communissimè sumptus, & quo pacto determinari debeat ad relationem realem per modum realem, & ad relationem rationis per modum rationis. Tum tandem quia falsum omninò est, quod asserebant Thomistæ num. 131. citati *esse ad*, constituens genus ad aliquid præcindere ab *esse ad* reali, & rationis atque ideò de utrisque univocè dici: falsum, inquam, est hoc, ut probavimus disp. 8. Log. q. 4. quia differentiæ entium realium debent esse reales, cum ergo per *esse ad* contrahatur ens finitum, & accidens reale ad constituendum genus ad aliquid, planè sequitur illam, rationem *ad* debere esse realem. Rursus relatio prædicamentalis non solum est ens reale, & accidens reale sed etiam relatio realis, quia per eam verè, & realiter subiectum refertur ad aliud, ergo in relatione non solum ratio *essendi in*, quæ illi competit, ut accidens est realis, sed etiam ratio *essendi ad*, quæ sibi præcisè convenit, ut relatio, est totaliter ac adæquatè realis.

Argumenta solutæ.

267 IN oppositum obiicitur. Primò. Omnis potentia; quæ ferri potest super aliqua obiecta, habet unum commune obiectum, sub quo omnia illa continentur, sed intellectus ferri potest supra ens reale, & supra ens rationis, ergo hoc erit in virtute alicuius primi obiecti; sed obiectum primum, & adæquatum intellectus unum esse debet, ut valeat specificare potentiam, quem admodum docet Scot. 1. d. 2. quæst. 3. Conf. quia hac ratione ait Doctor quol. 3. artic. 1. ens communissimè acceptum, & prout est indifferens ad ens rei, & rationis posse poni primum objectum nostri intellectus. Et tandem in Reportat. 1. d. 29. tenet ut probabilem univocationem entis communissimè sumpti.

Resp. Canon. cit. intelligibilitatem per se convenire solùm enti reali, ens autem rationis non esse intelligibile, nisi per accidens; & ideò ad argumentum inquit non ferri intellectum uniformiter super ens reale, & super ens rationis, sed in ens reale ferri ut in illud, quod est per se objectum; & in ens rationis, ut in illud, quod ei obiicitur per accidens, quarè concludit intelligibilitatem æquivocè solùm convenire enti rationis, quæ responsio fuit aliquando Mairon. 1. d. 3. quæst. 2. & recipitur à Meurisse lib. 1. Met. suæ quæst. 2. Et ab hac solutione non multum distat Pasqualig. cit. sect. 3. ubi ait ens rationis non intelligi propria intelligibilitate, quam habeat contradistinctam ab intelligibilitate entis realis, quia sicut non intelligitur, nisi per ens reale, ita non habet aliam intelligibilitatem ab ipso, per quod innuere videtur non esse proprie, & per se intelligibile. Sed entia rationis, secundaque intentiones propriam, & per se habere intelligibilitatem jam ostendimus disp. 3. Logic. quæst. 6. & adhuc probatur à Lich. Barg. Vallon. aliisque Scotistis evidenti ratione, quia sunt per se objectum unius habitus scilicet Logicæ, definiuntur, dividuntur, in eis fiunt demonstrationes, & de eis moventur quæstiones, ergo sunt per se intelligibiles, & propriam habent intelligibilitatem distinctam ab intelligibilitate entis realis, sicut distinctam habent essentiam, atque ita expresè significavit Doctor quæst. 5. Univers. ubi vult universale, quod est secunda intentio, esse per se intelligibile, & 2. d. 1. quæst. 5. B. At ait Meurisse, quod cum dicitur entia rationis, secundaque intentiones esse per se intelligibiles, ly *per se*, sumi posse dupliciter, vel ita ut perfeitas cadat in entia rationis faciendo sensum, quod entia rationis sunt per se intelligibilia; vel ita ut cadat in scientiam, ut sensus sit, entia rationis, & secundæ intentiones quocumque modo sint intelligibiles, intelliguntur, & considerantur per se à logico; primo modo, ait falsum est, entia rationis esse per se intelligibilia, quia intelligi possunt solùm in alio, & virtute alterius nimirum entis realis, sed solùm sunt per se intelligibilia secundo modo. Contrà, quia ratio adducta manifestè probat entia rationis esse per se intelligibilia in primo sensu, quia nec definitio, nec demonstratio convenit enti, nisi primò modo per se intelligibili, hoc enim solùm est objectum per se scibile, & definibile; tum quia alter sensus videtur implicatorius, nullus siquidem sciens assumere potest, ut per se intelligendum ab ipso, quod non est per se intelligibile, quia tunc intelligeret objectum illud modo sibi repugnanti; si ergo Logica per se considerat secundas intentiones, hoc arguit ipsas esse per se intelligibiles.

268 Neque quia entia rationis intelliguntur per aliud, & in virtute entis realis, secundæque intentiones virtute primarum, ideò dici debent propria, & per se carere intelligibilitate, quia etiam substantia prostatu isto intelligitur virtute accidentis, & non ob id propria dicitur carere intelligibilitate, sic quoque relatio virtute extremorum intelligitur, & passio per subjectum, & adhuc sunt per se intelligibiles, undè, ut ajunt Logici, ly *per se*, potest dupliciter sumi, vel ut opponitur ei quod est *per accidens*, vel ei quod est *per aliud*; licet ergo ens rationis non sit per se intelligibile, ut opponitur ei quod est *per aliud*, quia re vera est cognoscibile virtute entis realis, est tamen per se intelligibile, ut per se opponitur ei, quod est *per accidens*; ut clarè demonstrant rationes allatæ, & forte Scotistarum quamplures in hoc sensu locuti sunt, cum dixerunt entia rationis esse per accidens in intelligibilia, ut nimirum ly per accidens idem sonet; quod per aliud; Eodem modo reiicitur solutio Pasqualig. qui eadem ratione negare videtur propriam intelligibilitatem entibus rationis, quia non intelliguntur, nisi per ens reale, & ad modum entis realis; nam ut dicebamus in Log. loc. cit. potius ex hoc oppositum deducitur, quod nimirum hæc erit ejus propria intelligibilitas, ut nimirum sit intelligibile per aliud, & ad modum alterius, & hęc ipsa intelligibilitas erit contradistinctà ab intelligibilitate entis realis, quod non est hoc pacto intelligibile, sed per ipsum, & propria virtute; tum quia ut ibid. dictum est, & constat ex præcedenti articulo, licet in cognitione directa, quæ est entis rationis factiva, cognoscatur ens rationis ad modum entis realis, posteà tamen in cognitione reflexa concipitur in suo ordine, sicuti est, & tunc maximè propriam dicitur habere intelligibilitatem, quia tunc intelligitur, ut est ens ab ente reali contradistinctum, ut monet Doctor. cit. 2. d. 1. q. 5. B. concedenda igitur est propria, & per se intelligibilitas entibus rationis non quidem motiva, quia hæc certè propria est solius entis realis, & si ens rationis talem proprium haberet intelligibilitatem, jam non virtute alterius, sed virtute propria intelligibile foret; sed concedenda est ei propria intelligibilitas terminativa.

269 Sed tunc maximè urgere videtur proposita difficultas, quia talis passio communis utrique enti videtur etiam exigere cõmune subjectum, cujus sit adequata passio, nam solùm inadæquatè singulis convenit, & hoc erit ens communissimè acceptum, & ad utrumque indifferens; Variæ solent ad hoc esse Scotistarum responsiones, ut videre est apud Lichet. & Bargium 1. d. 3. qu. 3. §. *quantum ad 2. art.* & §. *ad quæstionem igitur*, Valon. tr. formal. ar. 1. prin. Mauritium q. 5. univers. §. *quantum ad tertium*, & alios, quorũ aliqui concedunt hanc intelligibilitatem terminativam esse utrique enti cõmunem, & obej-

& objectum adæquatum intellectus quantum ad terminationem esse ens communissimè sumptum; negant tamen hinc rectè inferri in tali objecto unitatem univocationis; quia ratio movendi si foret communis, inferret univocationem, non autem sola ratio terminandi, ita Bargius loco cit. & Vallon. qui ait, quod cum dicitur obiectum potentiæ alicuius esse debere univocum, hoc debet intelligi de objecto motivo; & per se primò terminativo, non autem terminativo utcumque quale ponitur ens communissimè sumptum, unde concludit ex tali communicate passionis in ente sic abstracto solùm inferri posse unitatem proportionis, quam sic declarat, quia sicut se habet ens reale respectu suorum inferiorum in suo ordine, sic se habet ens rationis respectu suorũ infuo ordine; Cæterùm ut diximus disp. cit. Log. q. 6. admittendo intelligibilitatem terminativam sic in abstracto unam, & communem enti reali, & rationis; & pariter obiectum adæquatum quoad terminationem esse ens communissimè sumptum adæquatè correspondens illi intelligibilitati terminativæ; & dicere hoc non inferre unitatem univocationis, sed solius proportionis, certè videtur prorsus voluntarie dictum, quia talis communis passio ad illud commune obiectum sibi adæquatum utique eodem modo se haberet, sicut aliæ passiones ad sua subiecta, & de eo demonstrari posset per rationem formalem entis, ut sic, ergo nihil ei deficit ad unitatem univocationis, vel si hoc licet dicere de illa passione in ordine ad suum subiectum, quod non habeant nisi unitatem proportionis, idem pariter dici poterit de aliis passionibus in ordine ad sua adæquata subiecta. Præstat igitur cum aliis Scotistis ponere duas intelligibilitates terminativas, unam simpliciter correspondentem enti reali, aliam secundùm quid correspondentem enti rationis, nec dari unum conceptum intelligibilitatis ab utrisque præcisum, & ratio huius est, quia sicut res se habet ad esse, ita ad intelligi, quia ergo ens reale est simpliciter tale, ens rationis tale secundum quid, ita pariter intelligibilitas unius est simpliciter, & intelligibilitas alterius secundum quid, quam solutionem approbavi disp. 3. cit. Log. q. 6. ad 1. contra 2. concl. & disp. 6. de Anim. n. 146. & recipit Vigerius 1. d. 3. q. 3. Brasavol. qu. 3. univ. in fine, & Bargius ipse quoque loc. cit. ubi etiam consequenter dicunt, opus non esse dare unum adæquatum obiectum intellectus terminativum, sed sufficere unum obiectum motivum; cuius rei deducitur ex dictis d. 2. de Anim. q. 4. ubi diximus munus esse solius obiecti formalis, & motivi specificare potentias, ac eatum actus, non autem obiecti materialis, ac terminativi, unde per solam unitatem obiecti motivi sufficienter solvatur unitas potentiæ intellectivæ, & tale est ens reale. Immò ut notavimus loc. cit. disp. 6. de Anim. n. 146. salvari etiam potest unitas obiecti terminativi ponendo ens rationis reduci ad ens reale nedum in ratione obiecti motivi, sed etiam terminativi, quatenus ens reale est obiectum intellectus non solum primò motivum, sed etiam primò terminativum, & ens rationis in virtute entis realis est intelligibile terminativè, non quidem per se primò, sed tantum per se secundò; ut dici solet de creaturis visis in essentia divina, cui tandem solutioni etiam acquiescit Vallon. cit.

270 Hinc patet, quid sic dicendum ad difficultatem propositam n. 267. & 269. non enim datur talis intelligibilitas terminativa communis utrique enti reali, & rationis, nisi æquivocè, nec uniformiter etiam quantum ad ipsam intelligibilitatem terminativam sertur intellectus in ens reale, & rationis, quia in illud fertur per se primò, in istud per se secundò, & intelligibilitas illius est simpliciter; istius verò tantum secundùm quid iuxta conditionem suæ entitatis. Ad Conf. ex Scot. quol. 3. ab initio variè quoque responderi solet à scotistis, & Barguis accuratè loeum illum exponit 1. d. 29. sed breviter dici potest. Doctorum non ibi cathegoricè loqui, sed hypothetice, quod nimirum ex hypothesi quod ens communissimè sumptum haberet unitatem univocationis, vel saltem analogiæ (qualis ponitur à Thomistis) tunc posset poni primum obiectum intellectus, sed ait ibid. non eo loco curare de tali unitate, & communitate, qualis sit, num scilicet univoca, vel analoga, vel æquivoca, signum evidens non ibi loqui Doctorem resolutè, & auctoritativè. Ad auctoritatem ex deportatis dicitur, quod esto ibi Doctor proplematicè procedere videatur, tamen in scripto Oxoniensi, quod maioris est auctoritatis, pluribus in locis præsertim verò 1. d. 19. negat ens in tali acceptione esse univocum, ut vidimus.

Secundò arguitur omnibus ferè viis, quibus superius probavimus univocationem entis realis ad Deum, & creaturam substantiam, & accidens. Primò, Via abstractionis, unus & idem conceptus nequit esse certus, & dubius; sed multi sunt certi, quod relatio est ens, & numerus est ens, dubitant verò, an sit ens reale, vel rationis, ergo ens de eis dicitur univocè. Secundò via divisionis, quia ens prima sui divisione dividitur in ens in anima, & extra animam, seu in ens reale, & rationis, sed omnis divisio incipit ab una, ergo, &c. Tertiò, via definitionis, quando aliquid definitur per commune, & per contrahens, necessariò illud commune convenit alicui, cui non convenit contrahens, sed ens reale, & rationis definitur per ens, & aliquid contrahens, nam ens reale, & ens rationis est terminus complexus dicens duos conceptus obiectivos, quorum unus significatur per ly ens, & alter significatur per ly reale, & rationis, ergo &c. Quartò ex via distributionis, nullus terminus æquivocus est distribuibilis, quia inconvenienter dicitur omnis canis, sed ens distribuitur pro ente reali, & rationis, quia ista est vera, omne ens est intelligibile, ut ens pro utroque distribuitur. Quintò ex via contradictionis, nam in æquivocis non est contradictio per Arist. in elenchis, sed hic est contradictio genus est ens, genus non est ens; ergo &c. Sextò ex via numerationis, quando aliqua enumerantur in aliquo, univocantur in illo, sed ens reale, & ens rationis numerantur in ente, quia dicimus, quod sunt plura entia. Septimò ex via comparationis, omnis comparatio fit in aliquo univoco 7. Phys. sed in ente communissimè sumpto fit comparatio, dicimus enim ens rationis esse minus ens ente reali; ergo &c. Tandem ex via argumentationis, quia ens communissimè sumptum habet sufficientem unitatem medii syllogistici; ergo non est æquivocum; Probatur assumptum; quia hæc est bona argumentatio, omne ens est intelligibile, secunda intentio est ens, ergo est intelligibilis; hæ sunt viæ, quibus supra q. 1. & 2. hujus disp. probavimus univocationem entis realis ad Deum, & creaturam; substantiam, & accidens, quibus si hic respondere volumus, ansam præbenus Adversariis respondendi eisdem, dum adhibentur ad ostendendam entis realis univocationem, vel saltem non modicè enervantur.

271 Ad 1. solent respondere Scotistæ passim in eo casu nos esse certos de sola voce, non de aliqua re, vel conceptu, quæ quidem solutio, nisi melius explicetur, non sufficit, quia sic etiam respondere licebit ad illam maximam, cùm adhibetur ad probandam unitatem conceptus entis realis, ut ostendimus supra num. 8. ubi huic difficultati sufficienter occurrimus, quę hic repetere piget. Poncius cit. disp. 18. de ente, ut sic, numer. 5. ait in eo casu non haberi conceptum determinatum, & unum de relatione, vel numero, sed indeterminatum, & confusum. At ita dicendo concedit totum id, quod Adversarii volunt, neque enim prætendunt abstrahi posse ab ente reali, & rationis unum conceptum determinatum, & adæquatum, sed indeterminatum, & confusum, qui non nisi ab intellectu inadæquatè concipiente abstrahi potest, atque ideò recedendum non est à solutione nostra allata loc. cit. Ad 2. divisio incipit sic ab uno, quali modo unius est divisio; divisio autem entis in reale, & rationis est divisio solius vocis in significatione, & ideò incipit sic ab uno scilicet una voce. Ad 3. neg. minor, nam per ly reale, & rationis solùm determinatur æquivoca significatio entis communissimè accepti, sicut per verum & pictum determinatur æquivoca hominis significatio ad utrumque. Ad 4. ait Mairon. quæst. 10. prolog. illam non esse propriè diffributionem, sed tantum quatenus explicari potest per disjunctivam, quo pacto dici etiam potest omnis canis, idest hic, vel ille canis. Ad 5. circa ens communissimè sumtum non est contradictio, nisi facta distinctione, vel suppositione ens accipi in affirmativa, & negativa pro eodem, & hoc modo est contradictio in æquivocis, quia tunc sumuntur ut univoca. Ad 6. ait Mairon. cit. quod propriè non numerantur, nisi uatenus sunt diversæ acceptiones entis, sicut homo non numeratur in homine vivo, & picto, & tamen dicuntur duo homines, hoc est duæ acceptiones hominis. Ad 7. neque in ente communissimè sumpto fit propriè comparatio, sed abusivè tantum dicitur ens reale magis ens, vel verius ens ente rationis, quo pacto homo vivus dicitur verius homo homine mortuo. Ad ult. negatur assumptum, ad cujus probationem dicimus argumentationem illam non tenere, si accipiatur, ut syllogismus cathegoricus, sed tantùm si accipiatur ut hypotheticus ex disjunctivis compositus, quo pacto tenet hoc argumentum, omnis canis est mobilis, sed Syrius pro sidere cęlesti est canis; ergo est mobilis, tenet, inquam, hic discursus in quantum syllogismus hic cathegoricus potest in hypotheticum resolvi ex disjunctivis compositum hoc modo; hic vel ille canis est mobilis (sumendo canem in diversa acceptione, & significatione) Syrius est canis cælestis; ergo &c. sic itaque tenet præfatus discursus in argumento factus; omnes ens est intelligibile, secunda intentio est ens, ergo; sic enim resolvi potest; hoc vel illud ens, idest reale vel rationis est intelligibile, secunda intentio est ens rationis, ergo est intelligibilis; Neque solutiones istæ infirmant easdem vias, & adhibentur ad probandam entis realis, univocationem ad Deum, & creaturam, substantiam, & accidens; ut enim constat ex quæst. 1. & 2. hujus disp. longè efficacius concludunt pro univocatione entis realis, quam entis communissimè sumpti ad reale, & rationis, tum quia longè major est convenientia inter Deum, & creaturam, substantiam, & accidens, quam inter ens reale, & rationis, & facilius explicari potest quid dicat conceptus entis realis, ut sic, quam entis communissimè sumpti indifferentis ad reale, & rationis; & ideò si prædictæ viæ non benè probant univocationem entis istius, non rectè deducitur neque benè probare univocationem illius.

272 Tertiò arguitur ad idem, quia primum principium Metaphysicum scilicet de quocumque verum ese affirmare, vel negare æqualiter dicitur de ente reali, & rationis; ergo suum subjectum debet esse univocum, & hoc erit ens indifferens ad reale, & rationis. Tum 2. quia illa prima dignitas est univoca, eo quod distinctioni non subiicitur ex Aristot. 4. Metaphysic. cap. 8. ubi ait primum principium cum sit firmissimum, ac notissimum non esse distinguendum; ergo, & subjectum ejus debet esse univocum. Tum 3. quia ens indifferens ad reale, & rationis de utroque prædicatur quidditativè; ergo univocè. Tum 4. omnis multitudo debet reduci ad unitatem, sed ens reale, & rationis sunt diversa; ergo reduci debent ad aliquod unum, quod erit ens ad utrumque indifferens. Tum tandem, quia magis distant

Deus, & creatura, quam ens reale, & rationis, quia Deus, & creatura distant in infinitum, non sic ens reale, & rationis, si ergo à Deo, & creatura abstrahibilis est conceptus unus utrique communis, tanto magis ab ente reali, & rationis.

Respond. Mairon. loc. citat. quod eo modo quo subjectum primi principii (quod quidem est ens reale transcendenter sumptum) se extendit ad ens rationis, eodem modo salvatur quoque primum principium in ente rationis, cùm ergo subjectum illud ad ens rationis se extendat tantùm secundùm quid, & diminutè, ut ratio animalis salvatur in animali picto, eodem primum principium applicatur entibus rationis; unde negandum est assumptum, quod primum principium in ente reali, & rationis æqualiter verificetur, quia propriè solùm in ente reali verificatur, & in tantum enti quoque rationis applicatur, inquantum ad modum illius concipi potest, undè & ipse Bonet. cujus est hoc argumentum, ait non sufficienter concludere. Ad 2. concedendo, & primam illam dignitatem esse univocam, ac ejus quoque subjectum univocum esse, quia hoc est ens reale, non verò ens indifferens ad reale, & rationis, & in hoc sensu ait Aristot. 1. Post. 14. dignitatem ex terminis communissimis constitui, quia nimirum constat ex terminis communissimis realibus, & transcendenter sumptis, non verò quia constet ex ente transcendentissimè sumpto. Ad 3. negatur assumptum, vel si prædicatur in quid, hoc verificatur solum quoad quid nominis, non quoad quid rei, quia nullum tale habet. Ad 4. non omnis multitudo reducitur ad unum, quod nihil fit illius multitudinis, sicut multitudo primæ causæ, & causatorum non reducitur ad aliquod unum extra illam multitudinem, quia sic sequeretur aliquid esse prius primo, sed tota illa multitudo reducitur ad unum, quod est aliquid illius multitudinis, cui alia attribuuntur, ut ad primam causam; sic in proposito multitudo entis realis, ac entis rationis reducitur ad unitatem entis realis, & non autem alicujus, quod sit extra hanc multitudinem. Ad ultim. negatur assumptum, quia ut ait Canon. citat. magis distant extrema alicujus distantiæ, quàm aliqua contenta sub altero extremorum, ens autem reale, & ens rationis sunt extrema alicujus distantiæ, & Deus, & creatura continentur sub ente reali, & ideò magis distant ens reale, & ens rationis, quam Deus, & creatura; ad probationem assumpti dico cum eodem, quod inter Deum, & creaturam est distantia infinitatis intensivæ, quæ non tollit omnem rationem convenientiæ, sed distantia, quæ est inter ens reale, & rationis, tollit omnem rationem convenientiæ.

273 Quartò arguitur ad probandum saltem posse abstrahi conceptum communem ad relationem realem, & rationis, quia prædicamentum relationis constituitur per *esse ad*, cætera verò accidentium genera per *esse in*, & inhærere; at hoc interest inter *esse ad*, & *esse in*, seu inhærere, quod *esse ad* abstrahit à reali, & rationis, sed inhærere ex proprio conceptu dicit aliquid reale, ergo saltem in genere relationis potest admitti talis conceptus præcisus; major patet, probatur minor, quia *esse ad*, ut de se constat, æquè convenit relationi rationis, & reali, & intellectus utique referre potest unum ad aliud, ad quod à parte rei non refertur, at nequit facere inhærere, quod re vera non inhæret, ita arguunt quidam Thomistæ, & præsertim Cajetan. 1. p. quæst. 28. art. 1.

Respond. negando majorem, & minorem; majorem quidem, quia ut constat ex dictis disputat. 8. Logic. quæstion. 4. relatio ex proprio conceptu intrinseco non solum dicit *ad*, sed etiam *in*; minorem verò, quia *esse ad*, verè, ac propriè sumptum, quo sensu constituit prædicamentum relationis, dicit conceptum realem, quia cum cæteris prædicamentis condividit ens reale, & sicut hoc non obstante potest dari *ad* rationis, ita & *esse in*; sicut enim intellectus vim habet concipiendi respectum inter aliqua, quæ non referuntur, ita vim habet apprehendendi accidens in aliquo subjecto, cui inesse nequit, & quamvis intellectus nequeat virtute sua facere inhærere à parte rei, quod non inhæret, cogitare tamen potest illud; ut inhærens, ficnt à pari quando irreferibilia adinvicem refert, utique non facit illa referri à parte rei, sed illa apprehendit ut relata; undè quoad hoc nullum est discrimen inter *esse ad*, & *esse in*.

274 Postremo arguit Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 27. sect. 2. probans inter ens reale & rationis nullam interesse analogiam, quia vel hæc esset analogia proportionis, vel attributionis neutrum est dicendum, quia proportionis non solum analogia quæ dicitur propria, & per denominationem intrinsecam, sed etiam improprium, & per metaphoram dicta, supponit in eo, quod tale dicitur proportionaliter, aliquam habitudinem ad id, quod est tale propriè, sic enim pratum dicitur ridere ob quandam habitudinem, quam dicit ad vultum hominis ridentis, ens autem rationis, cum in se sit omninò nihil, non habet undè fundet talem babitudinem, quæ in se realis est; eodem modo probat minorem quoad alteram partem, quia illa quoque analogia attributionis etiam ea, quæ dicitur per extrinsecam denominationem, dicit in secundis analogatis veram, & realem habitudinem ad primum, urina namque sana dicitur, quia dicit habitudinem in ratione signi ad sanitatem animalis; sed ens rationis cum sit nihil, talem habitudinem fundare nequit, & cum hæc habitudo sit realis, enti rationis convenire nequit, ergo &c. Conf. quia si ens rationis analogum esset ad ens reale, hoc præsertim foret, quatenus habet similitudinem entis realis, dum dicitur concipi ad modum ejus, ut supra dicebamus sed ens rationis in se consideratum nullam prorsus similitudinem habet cum ente reali, immò magis ab eo distat, quam homo pictus à vero, nam hic saltem intercedit realis similitudo in aliquo accidente, quæ inter ens reale, & rationis nulla esse potest. Tum quia vel hæc similitudo esset realis, vel rationis, si realis, ergo in ente rationis fundari nequit; si rationis, jam nihil est, & ideò veram analogiam inducere nequit.

Respondetur ad hæc, & similia argumenta cum Suarez disputat 54. Metaphysic. section. 1. numer. 10. quod quamvis ens rationis, ut sic, nullam in se habeat proportionem, aut fundamentum proportionis ad ens reale, quia in se nihil est; cogitatur tamen ad modum habentis proportionem, vel habitudinem, & hoc satis est ad fundandum aliquam analogiam; undè neque ponimus habitudinem illam, quam dicit ad ens, veram, & realem, sed fictam, & cogitatam, quare argumentum cum sua confirmatione solum probat ens rationis non dicere veram, & realem, analogiam, quod gratis concedimus.

ARTICULUS III.

Non datur ens præscindens à positivo, & negativo eis univocum.

275 Conclusio hæc colligitur ex Scoto 4. dist. 11. quæstion. 1. §. *quantum ad* 3. *artic.* ubi ait subjectum esse sub privatione non esse taliter, seu entiter se habere, quia privatio non est aliqua entitas, & sequitur ex dictis disputat. 8. Physic. quæstion. 1. artic. 1. ubi determniatum est, quod licet sint multæ privationes, & negationes, quæ à parte rei de suis subjectis verificantur nullo intellectu cogitante, proindeque dici solent privationes, & negationes reales, seu ex natura rei, quatenus distinguuntur à privationibus, & negationibus merè rationis, diximus tamen nequaquam benè appellari entia realia negativa, vel positiva; ut quidam loquuntur, inter quos connumerari quoque potest Poncius disputat. 5. Physic. numer. 1. ubi non solum approbat modum loquendi illorum, qui privationem ex natura rei vocant ens privativum, immò inquit posse dici absolutè, & simpliciter ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, quod adeò apertè falsum est, ut nec in ejus principiis consistere possit, quia secundum ipsum disputat. 18. de ente, ut sic, numer. 6. ens quod directè, & immediatè opponitur enti rationis, est ens reale positivum, undè si privatio dici potest ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, ut ait loc. citat. disputat. 5. Physic. numer. 1. sequitur privationem esse ens positivum. Verum tamen est etiam nonnullos hunc dicendi modum admittentes, & distinctionem entis realis in positivum, & privativum, adhuc non concedere conceptum entis ab utroque præcisum, immò potius asserere videntur prout est commune utrique esse nomen merè æquivocum, ita Manca 1. Physic. quæstion. 8. dub. 1. numer. 3. Quamvis autem hæc conclusio sit adeò de se evidens, & manifesta, probari tamen solet quibusdam rationibus minus concludentibus, quas quia recipit Pasqualig. citat. ut efficaces, & tuetur, nonnullas ad trutinam vocare juvabit.

276 Primò igitur probatur, quia ratio ista entis à positivo, & negativo præscindens, vel est aliquid, vel non; si est aliquid; ergo aliquid essentialiter præcidatur de non ente reali, qualis est privatio, vel negatio, si non est aliquid, cùm hæc ratio præcisa prædicetur de ente positivo, non aliquid prædicabitur essentialiter de eo, quod est aliquid. Hæc ratio similis est illi, qua numer. 156. impugnabatur præcisio entis, ut sic, ab ente reali, & rationis, undè dissolvi potest, ut illa, dicendo ens abstrahens à positivo, & negativo esse quidem aliquid, sed quia aliquid æquivalet enti, abstrahit sicut illud à positivo, & negativo, datur enim in rerum natura aliquid positivum, & aliquid etiam reale negativum. Contra tamen instat Pasqualigus, quia aliquid de se significat quid positivum, & ratio est, quia aliquid, & nihil contradictoriè opponuntur, ergo aliquid debet esse quid positivum, cùm ex duobus contradictoriis alterum sit positivum, alterum negativum. At hæc quoque instantia facilè ab Adversariis elidi poterit, quia eadem prorsus fieri posset de ente reali sic arguendo, ens & nihil contradictoriè opponuntur; ergo ens reale debet esse quid positivum; quare sicut ad hoc argumentum dicerent privationes, & negationes ex natura rei subjecta sua efficientes esse utique ens reale, quatenus omne illud dicitur reale, quod non est ens rationis, non tamen ens reale positivum, quia ens reale, quod opponitur nihilo, sub se comprehendit, tam entia realia positiva, quàm negativa, sic in proposito responderi posset ad argumentum factum per terminos *aliquid*, & *nihil*, quo autem pacto hoc argumentum ex contradictoriis desumptum deduci potest, ut sit efficax, posteà demonstrabimus.

277 Secundò si daretur hæc ratio entis ab ente positivo, & privativo præcisa, deberet hæc ratio utique ad sua inferiora contrahi, & secum uniri, sed hoc est impossibile, ergo &c. Major patet, Probatur minor, quia, quod non est positivum, nequit uniri cum positivo, præsertim cum, eo quod secundum se totum est positivum, cùm ergo ens illud, ut sic, non sit positivum, quia abstrahit, certè cum ente positivo uniri nequit, alioquin ens positivum reale secundum se

totum non esset positivum. Hæc ratio pariter similis est rei, qua supra numer. 58. probatur præcisio entis, ut sic, ab ente reali, & rationis, & ideo dissolvi potest, ut illa, negando minorem, ad cujus probationem dicendum est, quod ratio entis sic præcisa non est quid negativum formaliter, & contrariè, sed tantùm contradictoriè, quatenus à positivo præscindit, immò quamvis non sit positiva formaliter, est tamen positiva permissivè, & potestativè, quod declarari potest exemplo cujusque naturæ communis à suis modis, ac differentiis contrahentibus abstrahentis, & ideò benè uniri potest cum ente formaliter positivo, eo pacto, quo dicimus ens non formaliter subsistens, vel inhærens posse uniri cum ente formaliter subsistente, & inhærente, idest cum substantia, & accidente, & ens non formaliter absolutum uniri posse cum ente formaliter absoluto, vel non relativum formaliter cum formaliter relativo; & sicut dicimus substantiam non esse secundùm se totam, & adæquatè sumptam syncathegorematicè subsistentem, quia aliquam formalitatem includit non de se subsistentem, sed præscindentem, ut est formalitas entis, licèt verum sit, nullam includere formalitatem positivè inhærentem; sic in proposito dicendum foret ens reale positivum dici secundùm se totum tale, non quia omnis formalitas in eo reperta sit formaliter positiva, & nulla à positivitate præscindat, sed quia nullam includit formalitatem negativam, & sic manet ratio soluta; vel fieri poterit instantia in aliis rationibus contrahibilibus, ut v. gr. quod ens nequit contrahi ad substantiam, & accidens, quia non est subsistens, vel inhærens, quod autem non est subsistens, nequit uniri cum subsistente, neque non inhærens cum inhærente, & quemadmodum hæc argumenta solventur in aliis conceptibus communibus, sic in proposito dissolvi debebunt circa conceptum entis præscindentem à positivo, & negativo, si daretur.

Tertiò si daretur ista ratio entis præscindens à positivo, & negativo, aliquid, quod prædicaretur de ente positivo, prædicaretur etiam de ente negativo, seu non ente, & è contrà aliquid, quod prædicaretur de negationibus, prædicaretur etiam de ente positivo, hoc autem esse non potest, nam negativum secundùm se totum est non ens, & secundùm se totum est quid negativum, itaque nihil concipi posit in ipso, quod non sit negatio, ergo &c. Sed facilè respondetur negando minorem cum ejus probatione, nam licet ens negativum secundùm se totum syncathegorematicè sumptum sit negativum, quatenus nullam includit formalitatem, quæ de se sit positiva, falsum tamen est secundùm se totum esse non ens cum enim ens reale, ut secernitur ab ente rationis, quod solùm habet esse per intellectum, sub se comprehendat nedum entia positiva, sed etiam negationes, & privationes ex natura rei sua subjecta afficientes, est commune utriusque immò eo ipso quod dicitur ens negativum, ex vi nominis includitur ens, & solum excluditur quicquid habet rationem positivi.

278 Quartò igitur melius probari potest conclusio nostra ostendendo non dari tale ens reale negativum, & inconsultò prorsus negationes, & privationes ex natura rei sua subjecta efficientes entia negativa, & privativa appellari, cum enim hoc ostenderimus, statim demonstratum erit non dari ens reale commune enti positivo, & negativo, quia destructo altero extremorum, necessariò quoque destruitur ens ab his duobus extremis præscindens. Tum quia ex hoc præsertim capite tale ens commune univocum positivo, & negativo invexerunt nonnulli, ut salvarent negationes, & privationes re vera dari à parte rei citrà cujuscumque intellectus operationem, unde hac necessitate sublata, consequenter tollitur præcisio entis à positivo, & negativo. Assumptum verò illud nempè privationem, & negationem dici non debere ens reale, nec absolutè ut dicebat Poncius, nec cum addito nempè privativum, vel negativum, ut dicebant alii, probandum est ex dictis disputat. 4. Phys. quæst. 1. artic. 1. quia ens reale, ut sic, ex suo formali conceptu dicit quid positivum, ergo implicat in adjecto dicere ens reale negativum; Probatur antecedens, quia positivum, & negativum contradictoriè opponuntur, ergo nedum opponuntur secundum rationes positivi, & negativi, sed etiam secundum rationem ipsam entis, seu tamquam ens reale, & tamquam non ens reale; Probatur consequentia, quia si non opponerentur in ratione etiam entis realis, tunc non opponerentur, ut pura affimatio, & pura negatio, ficut petit contradictoria oppositio. Tum quia negativum ita directè opponitur positivo, ut directè tollat quicquid positivum ponit, sed ratione positivi involvitur quoque ratio entis realis, ut sic, ergo ens reale, ut sic, non involvitur in ratione negativi. Tum tandem quia peto quid dicat ratio illius entis, quod negativum appellant, & quare negativum, seu privativum dicatur, si enim tale dicitur, quia excludit omnem rationem entis realem, ut sic, habemus intentum, quod est purum nihil, & quod abusivè dicitur ens negativum reale, cum potius dici deberet realiter non ens; si autem dicatur negativum ex sola ratione, quia tollit formam oppositam, licet etiam in se aliquam entitatem includat; hoc non tollit quin etiam sit ens positivum intrinsecè, & formaliter, nam etiam calor tollit frigus, & tamen quia secundùm se habet suum esse, est verum ens reale positivum, ergo si negatio, & privatio re vera sunt nihil formaliter loquendo, entia realia negativa non benè dicentur, immò potius non entia realia dici debebunt, & realiter nihil.

279 Denique potest etiam ad hujus asserti probationem inservire argument. quod n. 263. proposui ad excludendam præcisionem entis ut sic, ab ente reali, & rationis, nam ex unaparte ens negativum ut sic, deberet esse majus, & perfectius ens quam ens commune ad positivum, & negativum, quia ratio inferior addita superiori auget illam in esse, non minuit, unde includens semper est perfectius incluso; at ex alia parte ens præscindens à positivo, & negativo esse deberet majus ens; quia non est negativum formaliter, & intrinsecè, immò potest esse positivum ratione alicujus differentiæ contrahentis, ergo ens reale, quod dicitur negativum est minus ens ente reali; quod præcindit à positivo, & negativo. Tum quia si daretur talis ratio præcisa, & utrique enti communis scilicet positivo, & negativo, utique ad ens reale negativum per solam negationem contraheretur, sed cum sit purum nihil, ea negatio, non videtur quo pacto ens reale contrahere posit; Probatur assumptum, quia in ente negativo reali præcisa ratione entis realis, sola & pura remanet negatio, ergo non nisi per illam contrahi potest, vel si per differentiam positivam contrahatur, erit jam ens positivum, non negativum.

In oppositum obicitur ex Aristot. 4. Metaph. text. 2. ubi explicans ſphæram analogiæ entis inter hæc etiam enumerat negationes, & privationes illis verbis, *quadam enim quoniam substantia entia dicuntur, quædam quoniam passiones substantiæ, quadam quoniam via ad substantiam; aut corruptiones, aut privationes.* si ergo privationes sunt analogicè ens debet ens quidpiam commune esse enti reali positivo, ac privativo. Deinde contrà nos ab hominem urgeri potest difficultas proposita numer. 132. quia disput. 1. Phys. quæst. 1. conclus. 2. admittimus rationem principii, ab Arist. assignatam 1. Phys. materiæ, formæ, & privationi univocè convenire, si ergo enti reali positivo, sicut est materia, & forma, & privativo qualis est privatio, ratio principii in fieri potest esse communis univocè, id quoque de ratione entis realis, ut sic, verificari poterit.

280 Respondet. ex Scoto super eum textum non utique esse Aristotil. intentum, statuere ens univocum analogum ad ea omnia, quæ ibi enumerat, sed tantùm recensere various modos, quibus aliqua appellari solent entia, ut hinc pateret omnia dici aliqualiter entia, quatenus singula habent aliquam attributionem ad ipsum ens, vel ad substantiam, modo, quo ibi exponit, negationes autem præsertim, ac privationes entia dicit, non quia in se vera sint entia, sed quatenus sunt remotiones verorum entium, & quatenus de suis subjectis verificari possunt à parte rei nullo cogitante intellectu, quia, ait Aristotil. *& ipsum non ens esse non ens dicimus*, cum veritate citra omnem intellectus fictionem, undè ly *esse* in tali propositione non determinat inhærens, quasi aliquid importet in ipso non ente, sed determinat inhærentiam, quatenus enunciat, ut res se habet à parte rei, & importat compositionem, quæ cum veritate est in intellectu; Ad aliud jam diximus ibidem, ac etiam disputat. 4. Physic. quæstion. 3. numer. 29. non esse eandem rationem de ente reali, ut sic, & de conceptu principii in fieri, quia ens reale, ut demonstravimus, ex suo conceptu formali, quid positivum dicit, & ideò implicat esse de se præcisum à positivo, & privativo, ut quidpiam, utrisque essentialiter commune; at ratio principii in fieri, ut sic, non necessariò dicit ordinem, seu habitudinem positivam principii ad principiatum, sed ab utroque præscindit, & æquè benè salvari potest in materia, & forma, ac in ipsa privatione; hinc fit, quod rationes, quæ concludunt de conceptu entis, quod nequeat esse commune univocum positivo, & privativo, non ita benè concludunt de conceptu principii in fieri, ut sic.

Secundò, omne id, quod aliquo modo est in rerum natura independenter ab intellectu, potest ens reale vocari, sed privationes, & negationes sunt hujusmodi, quia nullo intellectu considerante verè dicimus aerem tenebrosum, oculum cæcum, ergo benè possunt entia realia vocari. Nec satisfacit dicere (inquiunt) tenebras esse in aere, non quia aliquid ponant in ipso, sed potius quia in aere adest remotio lucis; quia nec ipsi volunt privationes esse entia positiva, idest ponentia aliquid in rerum natura, sed solum remotiva, hoc est, aliquam entitatem realem à subjectis removentia, unde dicunt nomen entis realis commune esse ad id, quod ponit entitatem, & ad id, quod entitatem removet.

281 Respond. loc. citat. satis explicatum esse ex Scoto 1. dist. 30. quæst. 2. ad ult. quo pacto negationes, & privationes verè dicantur esse à parte rei suis subjectis, & realiter existere in rerum natura, ibi enim elegantissimè docet realitatem, seu illam particulam, *realiter*, interdum determinare prædicatum, seu inhærens, & aliquando inhærentiam tantùm, seu compositionem prædicati cum subjecto; in primò sensu denotat prædicatum importare esse reale in subjecto, sed in secundò sensu nil aliud dicit, quam quod illud verè est, sicut cum dicimus, hæc propositio, homo est asinus, est realiter falsa, hoc est verè falsa, cum ergo dicimus citra omnem intellectus fictionem aerem esse realiter tenebrosum, oculum cæcum ly *realiter*, non importat aliquid in ipsa tenebra, vel in ipsa cæcitate, sed tantùm veritatem in propositione, quæ consistit in conformitate ipsius ad objectum, sicut se habet à parte rei, eodem modo ad hanc difficultatem respondet D. Thom. 1. part. qu. 48. artic. 3. ad 2. dicens, quod cum dicitur tenebram esse in aere, cæcitatem in oculo ly *esse*, non sumi, ut significat ens divisum in decem prædicamenta, sed solum, ut denotat veritatem propositionis; ut sensus sit, hæc propositio est vera, in aere non est lux, in oculo non est visus; quod elegantius adhuc doçuit capitol. prim. de ente, & essentia, ubi nota ex Aristot. 5. Metaph. text. 14. ens per se dupliciter sumi, uno modo pro eo, quod dividitur in decem genera, alio modo prout significat propositionum veritatem, quorum differentia est, quod primo modo non potest dici aliquid, quod sit ens, nisi in re aliquid ponat; sed alio modo potest dici ens omne illud, de quo affirmativa propositio formari potest, etiamsi illud in re nihil ponat, quemadmodum privationes, & negationes entia dicuntur, dicimus enim, quod affirmatio est opposita negationi, & quod cæcitas est in oculo, ita optimè discurrit ibi D. Th. & consonat cum Scoto loc. cit. atque ita constat, ens nedum significare id quod est, & existit à parte rei, sed etiam veritatem propositionis, quam format intellectus.

Tertiò oppositio privativa, & contradictoria sunt reales oppositiones, & existentes in rebus, undè etiam habere debent extrema realia, quorum alterum, cum non possit esse positivum, erit negativum, ajque adeò aliquid reale negativum erit in rebus, cum ergo hoc ens negativum non sit purum nihil, benè poterit dari ens præscindens à reali negativo, & à reali positivo.

282 Respondet ad hoc Pasqualig. cit. numer. 7. oppositiones negativam, & privativa inter extrema versari, quorum unum dumtaxat est positivum, alterum verò vel est pura negatio, vel negatio connotans in subjecto aptitudinem, & capacitatem ad formam negatam, ex quo deducit alterum tantum extremorum esse extrà intellectum nempe positivum, alterum verò extremum non habet esse, nisi per intellectum, undè concludit istas oppositiones esse à parte rei tantum fundamentaliter, non verò formaliter, quia oppositio contradictoria formaliter consistit in affirmatione, & negatione, ut docet Aristot. 1. Periher. cap. 5. quod etiam de oppositione privativa verificatur, nam & ipsa consistit in affirmatione, & negatione, & solùm à contradictoria differt, quod supponit aptitudinem in subjecto; cùm ergo propositiones sive affirmativæ, sive negativæ fiant per opus intellectus componentis, vel dividentis, planè dici nequit dari à parte rei, & nullo cogitante intellectu illas oppositiones formaliter, sed tantùm fundamentaliter, quatenus nemine cogitante adest fundamentum illarum oppositionum. Hæc solutio non admodum placet, duo enim continet, quæ mihi nequaquam probari possunt, unum est quod alterum tantùm extremorum harum oppositionum scilicet illud quod est positivum, sit extrà intellectum, aliud verò scilicet opposita negatio non habeat esse nisi per intellectum; hoc inquam, non placet, quia negationes, & privationes ex natura rei subjecta sua afficientes verè dantur à parte rei nullo intellectu cogitante, ut probatum est disput. 4. Phys. art. 1. & non sunt entia rationis formaliter ex dictis disp. 3. log. q. 7. Alterum quoque quod displicet est oppositiones illas non dari à parte rei formaliter; sed tantùm fundamentaliter: sicut enim à parte rei propositionum illarum una est formaliter vera, & altera formaliter falsa (nam sicut subjectum esse formaliter tale, est habere talem formam, sic formaliter non esse tale, est non habere talem formam) sic à parte rei adinvicem formaliter opponuntur in veritate, & falsitate, talis est enim oppositio earum in veritate, & falsitate, qualis est earum veritas, & falsitas. Tum quia si ea solùm ratione dicuntur fundamentaliter opponi, & non formaliter à parte rei, quia propositiones illæ affirmativa, & negativa fiunt ab intellectu componente, & dividente, hac eadem ratione negari poterit dari à parte rei formaliter oppositionem contrariam, quia etiam propositiones contrariæ, per quas ipsa explicatur, fiunt per secundam intellectus operationem; immò hac eadem ratione dici poterit hanc propositionem *homo est animal*, non esse à parte rei formaliter veram, quia talis propositio non habet esse citrà intellectus operationem, sicut igitur ad formalem veritatis propositionem à parte rei sufficit conformatio intellectus cum objecto à parte rei, de quo fit enunciatio, & quod prædicatum, quod enunciatur, re vera includatur à parte rei in subjecto, de quo fit enunciatio, hac enim ratione ista propositio *homo est animal*, dicitur à parte rei vera formaliter, quia à parte rei formaliter animalitas includitur in homine; sic etiam concedi pariter poterit dari à parte rei oppositonem contradictoriam, & privativam quatenus nullo cogitante intellectu, ut dicebat S. Thomas cit. do ente, & essentia cap. 1. affirmatio est opposita negationi, & forma privationi. Quod si quis instet hoc probare duntaxat tales oppositiones, & propositionum veritates dari à parte rei fundamentaliter tantùm, quatenus à parte rei fundamentum habet intellectus enunciandi illas veritates, & faciendi illas oppositiones, iste conficiet quæstionem de nomine; melius tamen erit tenere nostrum loquendi modum, quod tales veritates, ac oppositiones dentur à parte rei formaliter, ut distinguamus ab illis veritatem propositionum, quæ formari solent de entibus rationis, & secundis intentionibus, quas dicere solemus veras esse fundamentaliter, quatenus intellectus fundamentum habet in re illas efformandi, alia argumenta, quæ ad impugnandam conclusionem positam adduci possent, jam diluimus disp. 4. Logic. citat. qu. 1. artic. 1.

DISPUTATIO TERTIA.

De principiis Entis.

Post explicationem conceptus entis, ut sic, de ejusdem principiis (si quæ habet) antequam de ejus affectionibus tractemus, agendum est; ordo namque doctrinæ ita postulare videtur, ut tractatio de principiis subjecti in aliqua scientia tractationem de ejus affectionibus præcedat, & ita observatum videmus ab Aristot. in lib. Physicorum, ubi prius egit de principiis corporis naturalis, postmodùm de affectionibus ejus.

QUÆSTIO I.

Num ens, ut sic, aliqua habeat principia, & quæ.

1 QUia; ut in Logica dictum est disp. de scientia ad lib. Post. principia subjecti scientia, vel sunt principia incomplexa, quæ vocant essendi, & talia dicuntur, quia spectant ad constitutionem essentiæ subjecti, vel sunt complexa, quæ vocant cognoscendi, & talia dicuntur, quia sunt propositiones quædam maximæ, ex quibus deducitur cognitio subjecti, suorumque prædicatorum, & ex ipsis, velut ex mediis demonstrationis ostenduntur passiones de ipso, ut docet Scot. qu. 3. prolog. ad argum. 1. quæst. nonnulla est difficultas inter Auctores, an ens, quod hic statuitur objectum in Metaphysic. hujusmodi principia habeat.

Et primò dubium est de principiis incomplexis, & essendi; complures enim præcipuè ex Scotistis talia principia denegant conceptui entis, quorum fundamentalis ratio est, quia ens communissimè sumptum, ut ponitur subjectum in Metaph. cum sit commune univocum Deo, & creaturæ, abstrahit à principio, & principiato, si enim ut sic haberet principia essendi, Deus quoque talia haberet principia, quo nihil absurdius, ita Scotistæ passim. Anton. And. 1. Metaph. quæst. 1. ad 7. prin. Faber ibidem disputat. 5. cap. 1. Tromb. 2. Metaph. quæst. 1. Meurisse libr. 2. suæ Metaph. cap. 1. quæst. 1. immò Doctor ipse cit. quæst. 3. prolog. ubi Vigerius, Bargius, Lich. Paulus scriptor, ac cæteri ejus Interpretes, ait enim Doctor quod non oportet principia scibilis esse principia in se ipsius subjecti, quia entis inquantum ens, quod ponitur subjectum in Metaph. nulla sunt principia, quia tunc essent cujus libet entis, sed oportet cujuslibet subjecti esse principia, per quæ demonstrentur ejus passiones de eo, ex quibus principiis, tamquam ex mediis demonstrationis formantur principia complexa, sicut propositiones per se notæ; hoc modo cujuslibet subjecti possunt esse principia quantumcumque imprincipiati respectu suarum passionum, ita Doctor ibi, & sic etiam loquitur 4. Met. cap. 1. & 6. Met. in principio.

Rursus est etiam aliqua difficultas de principiis complexis, & cognoscendi, quamvis enim ferè ab omnibus hujusmodi principia entis concedantur; Vigerius tamen, & Bargius qu. 1. prol. ista quoque denegant enti, quorum fundamentum est, quia ens communissimè sumptum habet conceptum simpliciter simplicem, atque ideo in priores conceptus irresolubilem, quo fit ut habere nequeat principia per quæ demonstrentur de ipso affectiones, alioquin conceptum non haberet simpliciter simplicem, quia esset in illa principia resolubilis, & cum inquit Doctor loc. cit. cujuslibet subjecti debere principia constitui, per quæ ejus affectiones de ipso demonstrentur, ait Viger. hoc intelligi debere de subjecto non simpliciter simplici, quale non est ens, quam glos. etiam Bargius ibidem acceptat esso fateatur quoque pacto litteram Doctoris extorquere, & addit quod cùm ille non sit locus proprius ipsius materiæ, Doctor ibi loquitur communiter.

2 Quoad primum dubium de principiis incomplexis, questio est parvi momenti, ac ferè da nomine, quia certum est in rigore loquendo de principiis essendo, & incomplexis, ens transcendentercaptum, ut est commune Deo, & creaturæ, hujusmodi principiis carere, quia ut sic abstrahit à principio, & principiato, & habet conceptum simpliciter simplicem in ulteriores conceptus irresolubilem; ut in superioribus declaratum est, & in hoc sensu loquitur Doctor loc. citat. neque opus est subjectum in scientia semper habere hujusmodi principia; satis enim est, ut habeat principia cognoscendi, ut diximus in Logic. loc. citat. explicando conditiones subjecti adæquati scientiæ; ut monet Doctor citat. Hoc tamen non obstat, quin in latiori sensu conceptui entis principia etiam incomplexa quoque modo adaptari queant, & talia dicantur respectu ipsius essentia, & existentia, quia definiri solet ens reale per non repugnantiam ad existendum, per quam non repugnantiam explicari solet realis essentia rerum, unde cùm essentia, & existentia integrent quodammodo, &